

Tieteen termit termipankkiin – haasteena synonymia

---

*Niina Nissilä
Pohjoismaiset kielet
Vaasan yliopisto*

*Anita Nuopponen
Viestintätieteet
Vaasan yliopisto*

*Vår artikel handlar om de utmaningar som de vetenskapliga termernas mångfald för med sig i arbetet med den nyligen etablerade Vetenskapstermbanken i Finland. Som exempel använder vi terminologins termer och begrepp. Den normativa terminologiska ordlistan över terminologins termer TSK 36 blev inmatad i Vetenskapstermbanken på hösten 2012 för att få igång insamlingen av den finska terminologi-
vetenskapens begrepp och termer. Vi kartlägger först hurdan synonymi det förekommer i den inmatade terminologin. Sedan diskuterar vi, vilka utmaningar inmatningen av ett delvis överlappande och mer detaljerat begreppssystem kan föra med sig. Som exempel använder vi material från en undersökning som handlar om klassificering av begreppsrelationer. Utmaningarna kan grovt indelas i sådana som har med disciplinen, språket, termbanken, termer och begrepp samt termbankens användare att göra.*

Avainsanat: terminologia, synonymia, käsiteanalyysi, Tieteen kansallinen termipankki

1 Johdanto

Suomessa on rakenteilla kaikille tieteenaloille yhteinen, avoin ja jatkuvasti talkoistamisperiaatteella päivitettävä Tieteen kansallinen termipankki (TTP) tiedeyhteisön sekä kansalaisten käyttöön. Vuonna 2011 aloitettua hanketta koordinoi Helsingin yliopisto. Termitalkoisiin on kutsuttu koko maan kaikkien alojen tutkijat (Onikki-Rantajääskö 2012). Eri alojen tutkijat toimivat termipankin laadinnassa alansa asiantuntijan roolissa, ja hankkeen tässä vaiheessa jokaisella kiinnostuneella tutkijalla on mahdollisuus saada oman alansa termistön muokkaus-oikeudet. Elokuussa 2013 mukana oli yksitoista aihealuetta: biologia, mikrobiologia, eläintiede, eläinlääketiede, kasvitiede, sienitiede, kieli-
teknologia, kielitiede, oikeustiede, sähkötekniikka ja taiteentutkimus. Olemme hankkeessa mukana kielitieteen lähialueeksi luokitellun terminologia-alan termistön asiantuntijoina, koostamassa termipankkiin terminologian termistöä yhteistyössä muiden suomalaisten terminologia-alan toimijoiden kanssa.

Artikkelimme liittyy erikoiskielten synonymiasta tekeillä olevaan tutkimukseemme, minkä takia tarkastelemme nimenomaan synonymian ja jossain määrin myös polysemian aiheuttamia haasteita, joita liittyy termipankin kokoamiseen. Koska termipankki on käsitelähtöinen (TTP 2013: Etusivu), tarkastelemme synonymiaa terminologiaopin näkökulmasta ja määrittelemme sen ”tietyissä kielessä samaan käsitteeseen viittaavien nimitysten” väliseksi suhteeksi (TSK 36). Polysemia puolestaan määritellään tietyissä kielessä esiintyvaksi nimitysten ja käsitteiden väliseksi suhteeksi, ”jossa yksi nimitys viittaa kahteen tai useampaan käsitteeseen, joilla on tiettyjä yhteisiä käsitepiirteitä” (TSK 36). Terminologiaoppi operoi pääasiassa täydellisen synonymian ja lähisynonymian käsitteillä, sillä synonyymeina esitetään termit, jotka korvaavat toisensa kaikissa konteksteissa kun taas lähisynonyymit korvaavat toisensa vain joissain konteksteissa (ks. esim. TSK 36). Tässä terminologiaopin näkemys eroaa semantiikassa yleisemmin vallitsevasta käsityksestä, että täydellistä synonymiaa ei ole, ja jossa sen sijaan esitetään useamman portaan jaottelu synonymian asteille (ks. esim. Cruse 1991; Murphy 2010: 109).

Semantiikan lähestymistapa on semasiologinen eli kielellisistä muodoista lähtevä ja ilmausten merkityksiä selvittävä (esim. Baldinger 1980: 110). Terminologisessa analyysissä puolestaan synonymiaa ja polysemiaa selvitetään analysoimalla käsitteitä ja käsitejärjestelmiä, jolloin käsitteiden yhteneväisyys tai eroavuus ratkaisee, onko kyse synonymiasta tai polysemiasta vai ei.¹ (Ks. esim. Arntz, Picht & Mayer 2004: 135–130; 225–226.) Termien käyttöön liittyviä eroja saatetaan kuitenkin kommentoida terminologisissa sanastoissa ja termipankeissa huomautusosiossa varsinaisten määritelmien jälkeen.

Tieteellistä käsitteistöä ja termistöä termipankkiin koottaessa joudutaan pohtimaan, vastaavatko eri tutkijoiden käsitteet ja käsitejärjestelmät toisiaan ja voidaanko eri tutkijoiden käyttämät termit esittää synonyymisina vaihtoehtoina samassa termitietueessa. Haasteita selvittääksemme otimme aineistoksi termipankkiin jo tallennetun TSK 36 terminologian sanaston sekä yhden tutkijan omassa tutkimuksessaan luoman termistön

---

¹ Semantiikan ja terminologiaopin näkemuseroja synonymiasta olemme käsitelleet aiemmissa artikkeleissamme. (Nissilä & Nuopponen 2011; 2012).

ja käsitteistön (Nuopponen 1994, 2005, 2007). Selvitimme aineistossamme esiintyvää synonymiaa ja käsitetasolla esiintyviä yhtäläisyyksiä ja eroja. Pohdimme niitten pohjalta sitä, mitä tekijöitä termipankkiin omia termejä ja käsitteistöjä tallentava joutuu ottamaan huomioon. Seuraavassa kuvailemme ensin lähtötilanteen, jonka päälle terminologian termistöä on ryhdytty rakentamaan termipankkiin. Nostamme esiin erityisesti terminologian termien synonymian, jota termipankissa jo lähtötilanteessa on olemassa jonkin verran. Tämän jälkeen otamme esimerkin aineistoista, jota on tarkoitus tallentaa termipankkiin, ja vertaamme sitä termipankissa jo olevaan aineistoon. Lopuksi pohdimme yleisemmin sitä, mitä haasteita termitalkoisiin osallistuva tutkija voi kohdata, kun hän ryhtyy pohtimaan käsitejärjestelmiään suhteessa termipankkiin jo tallennettuun aineistoon.

2 Terminologiaopin termien synonymia termipankissa

Yhteispohjoismaisena hankkeena laaditun *Terminologins terminologi på nordiska* -sanaston suomalainen versio Terminologian sanasto TSK 36 on viety termipankkiin syyskuussa 2012. Sanasto sisältää käytännön sanastotyötä varten yhtenäistetyt käsitteistön ja termistön. Sen 76 termitietueesta 22:ssa annetaan suomenkielisille termeille synonyymeja. Tavallisimmat syyt synonymiaan ovat kotoperäisen ja vierasperäisen termin (*vastaavuus – ekvivalenssi*) sekä pidemmän ja lyhyemmän muodon (*käsitejärjestelmäkaavio – käsitekaavio*) rinnakkainen käyttö.

Tarkasteltaessa termipankkiin tallennettuja synonyymeja sisältäviä tietueita huomio kiinnittyy kolmeen eri seikkaan: synonyymien esittämisjärjestykseen, termin suositeltavuuden esittämistapaan sekä synonyymien lisääntymiseen. Synonyymit esitetään neljässä tapauksessa TTP:ssa eri järjestyksessä kuin TSK 36 sanastossa. Syy muutokseen on termipankin ylläpitäjän mukaan tekninen: termipankki järjestää ensisijaisen termin lisäksi annettavat synonyymit aakkosjärjestykseen.

Sanastossa termitietueissa ensisijaisen termin ei-suosittelavaksi synonyymiksi (”hylätävä termi”) merkitty termi on varustettu merkinnällä ’mielummin kuin’ (5 kpl; esim. tarkoite mielummin kuin objekti) (TSK 36 2006: 6). Termipankissa ensisijaiselle

termille voi antaa merkinnän 'suositeltu', jos jokin käsitteen nimityksistä on alan asiantuntijoiden mielestä paras (ts. muut eivät ole hyviä) (TTP 2013: Käyttösuositus). Visuaalisesti tarkasteltuna hylättävät termit eivät TSK 36:ssa näyttäydy synonyymeina, sillä ne on esitetty varsinaisen, lihavalla fontilla esitetyn hakutermin alapuolella pienemmällä fontilla. Termipankissa sen sijaan kaikki synonyymiset termit on esitetty tietueen yläosassa rinnakkain. Termipankin voidaan siis tulkita lieventävän sanaston normatiivista sävyä. Tieteelliseen tutkimukseen kuuluvia synonyymisistä termeistä voi olla joskus mahdotonta ja tarpeetontakin antaa suosituksia kuten käytännön sanastotyössä usein tehdään. Muita mahdollisia merkintöjä Tieteen termipankissa ovat 'ehdotettu', 'harvinaisen', 'vältettävä' tai 'vanhentunut'. Uudet termit ovat peräisin TTP:n koordinaattorin, tutkija Kaarina Pitkänen-Heikkilän väitöskirjasta (ks. Pitkänen 2008).

Termipankkiin tallennettujen käsitteiden ja termien tarkastelun perusteella terminologian termistön synonymia näyttää varsin ongelmattomalta. Synonyymeja on jossain määrin, mutta mukaan otetut nimitykset on harkittu tarkkaan ja käsitteet muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Yhtenäisyyttä selittää se, että TSK 36 on käytännön tarpeisiin luotu normatiivinen työkalu, jonka on tarkoituskin olla yksiselitteinen ja käytännön sanastotyöhön sopiva. Sen lisäksi termipankkiin lisätty terminologia-alan aineisto on toistaiseksi kutakuinkin TSK 36:n kanssa yhteneväinen tai sitä täydentävä. Ongelmalliseksi tilanne muuttuu vasta myöhemmin termipankkiin omia termistöjään ja käsitteistöjään tallentaville.

3 Synonymian ja polysemian haasteet uutta aineistoa termipankkiin vietäessä

Termipankissa kullekin käsitteelle luodaan oma käsitesivu, jonne tulee tieto mm. eri termivarianteista ja synonyymeista, joita käsitteestä käytetään. Uutta aineistoa termipankkiin vietäessä syntyy vääjäämättä joitain ongelmia eri käsitejärjestelmien kohtaamisessa, ja joudutaan pohtimaan sitä, mitkä tallennettavaksi aiotuista käsitteistä ovat jo termipankissa eli mille käsitteille on siellä jo olemassa omat käsitesivunsa. Pintapuolisesti ongelmat näkyvät kielen tasolla synonymiana ja polysemiana, mutta syyt ovat syvempänä tutkijoiden erilaisissa käsitteissä ja käsitejärjestelmissä.

Havainnollistamme seuraavassa tilannetta käsitteillä ja termeillä, jotka liittyvät käsittehdetyyppien luokitteluun.

Vaikka joillain aloilla tieteenalan tutkijat ja muut asiantuntijat ovatkin päätyneet laatimaan yhteistyössä yhtenäisen termistön, terminologia-alalla on sovittu, että jokainen tutkija tallentaa termipankkiin itsenäisesti omaan tutkimukseensa liittyvän termistön ja käsitteistön. Meidän pohdittavanamme on käsitteistö ja termistö, jota on kehitetty Anita Nuopposen (1994) käsitesuhteita ja käsitejärjestelmiä käsittelevässä väitöskirjassa ja jatkokehitelty useissa artikkeleissa (esim. Nuopponen 2005; 2007). Väitöskirja on julkaistu ruotsiksi ja artikkelit lähinnä ruotsiksi ja englanniksi. Aiheeseen liittyvä suomenkielinen termistö on vakiintunut opetusmateriaaleissa, mutta sitä ei ole julkaistu suomeksi tieteellisillä julkaisukanavilla. Kyse on Suomessa tehdystä tutkimuksesta, minkä takia käsitteistöt ja termistöt kuuluvat Tieteen kansallisen termipankin piiriin (ks. TTP 2013: Etusivu).

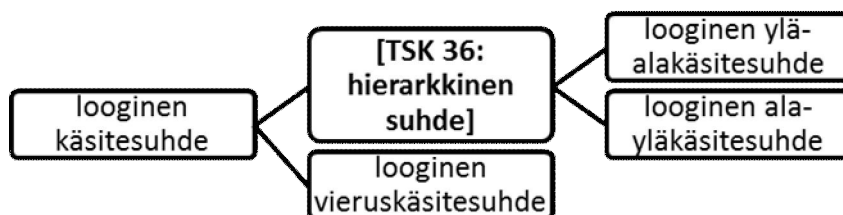
Vertasimme Nuopposen esittämää käsitesuhteiden luokittelua TSK 36 sanastoon ja löysimme enemmän eroja kuin yhtäläisyyksiä. Yhteensä suhdetyyppeihin liittyviä käsitteitä on Nuopposen luokitteluissa noin 100, kun taas TSK 36:ssa kahdeksan, joista kolme nimeämätöntä esiintyy funktiosuhteiden huomautusosiossa (liite 1). TSK 36:n suppeutta selittää se, että käytännön sanastotyössä tarvitaan selkeitä rajoituksia, eikä luokitusta ole viety kovinkaan pitkälle, vaikka mahdollisuuksia olisi. Yhteistä näille kahdelle käsitejärjestelmälle ovat yläkäsite ja siitä käytetty nimitys ('käsitesuhde'). Tosin käsitettä *käsitesuhde* ei ole TSK 36 sanastossa erikseen määritelty vaan se selittyy alakäsitteiden määritelmien kautta.

Käsitesuhteen päätyyppien jaottelut eroavat toisistaan, eivätkä niistä mitkään vastaa täysin toisiaan, kun tarkastellaan jakoa yksityiskohtaisemmin. TSK 36:n hierarkkinen suhde² ei vastaa täysin Nuopposen loogista käsitesuhdetta, vaan sen voisi nähdä vastaavan lähinnä sen alakäsitettä ylä-alakäsitesuhde (esim. *puhelin – lankapuhelin*), koska se ei kata loogista vieruskäsitesuhdetta (esim. *matkapuhelin – lankapuhelin*). Nuopponen

---

² **Hierarkkinen suhde:** ”käsitesuhde, jossa yhden käsitteen sisältö muodostuu toisen käsitteen sisällöstä sekä lisäksi yhdestä tai useammasta erottavasta piirteestä” (TSK 36).

menee kuitenkin vielä pitemmälle jaottelussa ja erottaa suhteen suunnan mukaan kaksi eri loogista suhdetyyppiä: looginen ala-yläkäsitesuhde (esim. *puhelin – lankapuhelin*) ja ylä-alakäsitesuhde (esim. *lankapuhelin – puhelin*). Kun otetaan huomioon käsitesuhteen suunta, TSK 36:n *hierarkkinen suhde* vastaa näitä molempia ja asettuu niiden yläkäsitteenksi, koska se ei tee eroa suhteen suunnalla (ks. kuvio 1). Vaikka käsitejärjestelmät näin limittyvätkin, on kyse kahdesta erilaisesta käsitejärjestelmästä.

Kuvio 1. Hierarkkisen käsitesuhteen suhde loogiseen käsitesuhteeseen

Jos TSK 36:n hierarkkinen suhde ja Nuopponen looginen ylä-alakäsitesuhde vastaisivat toisiaan täysin, ei näiden käsitteiden kohdalla tarvitsisi luoda uutta käsitesivua, ja synonyymisen termin lisääminen näiden käsitteiden kohdalle riittäisi. On kyse kuitenkin eri käsitejärjestelmistä ja käsitteille tarvitaan omat sivunsa. Lisäksi käsitejärjestelmien erojen havainnollistamista varten tarvitaan niiden graafiset esitykset. Huomautettakoon, että teksteissä tai suullisessa viestinnässä Nuopponen käyttää termejä 'looginen käsitesuhde' ja 'geneerinen käsitesuhde' joskus synonyymisenä TSK 36 termin 'hierarkkinen (käsite)suhde' kanssa. Näin menetellään etenkin silloin, kun ei ole tarvetta mennä pikkutarkkaan käsitejaotteluun ja halutaan lähisyronyymien avulla selventää asiaa erilaista käsitejärjestelmää ja termistöä käyttäville, vaikka käsitteellisesti tilanne ei olekaan ongelmaton.

Edellä esitetty on vain yksi esimerkki käsitejärjestelmien eroista, joita aineistosta löysimme. Eroja käsitejärjestelmien välille syntyy, kun tutkija selvittää tutkimuskohdettaan perinpohjaisesti: yksinkertaiset käsitejärjestelmät monimutkaistuvat ja menevät yhä syvemmälle alan jaotteluihin. Kuten muillakin tutkimusaloilla myös terminologisessa tutkimuksessa esiintyy erilaisia luokitteluja ja rinnakkaisia käsitteistöjä. Syynä tähän on muun muassa se, kun yhtenäistä luokitusta, käsitteistöä ja termistöä luotaessa käytetään pohjana jo olemassa olevaa, kuten tarkastelemassamme aineistossa oli tehty. Uudet

käsitteet eivät ole enää täysin yhteneväisiä alkuperäisten kanssa, eivätkä uudet termimuodostelmat täydellisesti synonymisia vanhojen kanssa. Vanhaa termiä on saatettu myös kierrättää nimityksenä uudelle, muokatulle käsitteelle, jolloin termi on muuttunut polyseemiseksi. Näin on tapahtunut, kun esim. Nuopponen (1994) on käyttänyt termiä 'hierarkiskt begreppsrelation' (suom. hierarkkinen käsitesuhde) nimityksenä hierarkioita muodostaville käsitesuhteille, joihin kuuluu TSK 36:ssa myös hierarkkisen suhteen rinnakkaiskäsite koostumussuhde.

Tutkija tekee tietoisia käsite- ja termivalintoja siitakin huolimatta, että tulee aiheuttaneeksi sekaannusta, koska entiset käsitteet ja termit eivät häviä vaan elävät alan julkaisuissa. Perustelut omiin termivalintoihin ja jaotteluihin voivat olla tutkijan teoreettisissa lähtökohdissa ja sieltä saaduissa esikuvissa, kuten tutkimassa aineistossammekin. Kehitelytyötä tapahtuu rinnakkain, kun eri tahoilla muokataan ja luodaan omia termejä ja käsitteistöjä omiin tarkoituksiin. Onhan tutkimuksen tarkoituskin tuottaa uusia näkemyksiä ja ratkaisuja ja näin ollen myös uusia käsitteitä ja käsitejärjestelmiä kuten Näsi (1980) toteaa.

4 Loppupohdinta

Artikkelimme liittyy erikoiskielten synonymiasta tekeillä olevaan tutkimukseemme, minkä takia erityisesti olemme tässäkin nostaneet esiin synonymiaan liittyviä seikkoja. Tieteessä synonymia on yleinen ilmiö ja samalle käsitteelle voi löytyä hyvinkin paljon kilpailevia nimityksiä.

Tieteen termipankki -projektin tapaamisissa sekä tätä artikkelia varten tekemämme aineiston analyysin pohjalta nousi esiin useita erilaisia haasteita, joita tutkijan ja/tai tieteenalalta muodostetun työryhmän eteen tulee termitalkoisiin osallistuttaessa. Haasteet voidaan karkeasti jakaa tieteenalaan, kieleen, termipankkiin, termeihin ja käsitteisiin sekä kohderyhmään liittyviin.

Tieteenala. Tieteen termipankki -hanke on haastanut kaikki Suomen tutkijat ja tieteenalat termitalkoisiin oman alansa termistöjen ja käsitteistöjen koostamiseksi termi-

pankkiin. Toteutustapoja on monia. Sen sijaan, että jokainen tutkija laittaisi termipankkiin itse käyttämänsä käsitteistön ja termistön, on joillain aloilla päädytty yhteistyöhön tieteenalan muiden tutkijoiden ja asiantuntijoiden kanssa ja laatimaan yhtenäisen termistö (esim. oikeustiede). Tällainen ratkaisu tukee tieteenalan sisäistä ja ulkoista viestintää sekä esimerkiksi koulutusta. Termipankit ja painetut sanastot onkin perinteisesti nähty normatiivisiksi työkaluiksi, ja Tieteen termipankki antaa myös mahdollisuuden sopia yhteisistä peruskäsitteiden määritelmistä ja termeistä. Tieteen termipankkia ei ole kuitenkaan tarkoitettu vain harvojen ja valittujen tutkijoiden termien ja käsitteiden tallentamiseen, vaan sen tarkoitus on tarjota jokaiselle tutkijalle mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Yksittäiselle tutkijalle termipankkiin alan käsitteistön ja termistön koostaminen voi muodostua raskaaksi tehtäväksi, mutta yhteistyöllä ja termipankin wikiympäristössä käytävällä keskustelulla sanaston koostaminen voi tukea oman alan termistön kehittämistä ja jopa alan identiteetin kehittämistä varsinkin tieteiden rajapinnoilla toimittaessa.

Haasteena tieteellisen tiedon ja tutkimustiedon käsittelyssä on se, kuinka erottaa aitoa synonymia muista tapauksista, joissa vain näennäisesti näyttäisi olevan kysymys synonymiasta. Eri tutkijat ovat saaneet vaikutteita eri puolilta ja ottaneet malleja oman termistönsä muodostamiseen. Synonymiaa on saattanut syntyä, koska eri tutkijat tai kääntäjät ovat toisistaan tietämättä kääntäneet kansainvälisessä tutkimuksessa käytettävää termistöä. Tutkijoilla on myös eri lähtökohtia saman ilmiön tutkimukseen. Etenkin lähialoilla on pohdittava, milloin käsitteet eroavat toisistaan niin paljon, että ne on erotettava termipankissa omiksi aihealueikseen, kuten tehtiin erottamalla käänntöstiiede ja terminologiaoppi kielitieteestä.

Kieli. Termipankilla on tärkeä rooli kansalliskielen/kielten ylläpitäjänä, mutta se ei ole toteutettavissa ”terminologia”- tai ”kieli-ihmisten” voimin, vaan kaikilla tieteenaloilla jokaisen tutkijan olisi nähtävä velvollisuudekseen osaltaan pitää huoli omakielisen termistön kehittämisestä. Etenkin yhä lisääntyvät paineet julkaisemiseen kotimaan ulkopuolella jättää helposti omakielisen termistön luomisen huomiotta. Näin meillekin on käynyt suomen osalta, minkä tulimme huomaamaan konkreettisesti vasta otettuamme termitalkoiden haasteen vastaan. Oman alan tekstejä omalla kielellään kirjoittaessaan

tutkija joutuu pohtimaan omakielisiä termejä paitsi itse luomilleen käsitteille myös alan keskeisten teorioiden käsitteistöille. Myös nämä olisi tärkeää saada koottua termipankkiin, jotta jokaisen ei tarvitsisi ”keksiä pyörää uudelleen”.

Laitisen (2012) mukaan omakielisiä termejä tarvitaan tiedeyhteisössä useaan eri tarkoitukseen. Tiedeyhteisöt ovat monikielisiä, ja omakielisten termien olemassaolo on edellytys tieteen rinnakkaiskielisuudelle, tapahtuuhan usei(mmi)lla aloilla opetus ja tutkijankoulutus Suomessa edelleen ainakin osittain kansalliskielillä. Omakielisiä termejä tarvitaan myös popularisointitarkoituksiin: yliopistolain mukaan yliopistoilla on velvollisuus jakaa akateemisen työnsä hedelmiä yhteiskunnan hyväksi, mikä lienee mahdotonta toteuttaa, jos ei käytössä ole asianmukaista sanastoa. Myös tieteiden välinen keskustelu vaatii usein omakielisten termien olemassaoloa. (ks. Laitinen 2012.)

Termipankki. Kun tutkija tai tutkijaryhmä ottaa haasteen vastaan, on ensimmäinen tehtävä tarkistaa, joko ala on ”avattu” termipankissa ja ottaa yhteyttä ylläpitäjiin. Termipankissa on tätä kirjoitettaessa vasta yksitoista aihealuetta (TTP 20.8.2013). Alan käsitteistöä ja termistöä kartoitettaessa on mielekästä ottaa kohteeksi temaattisia ja selkeästi rajattavia alueita yksi kerrallaan, jotta olisi helpompaa saada aikaan yhtenäinen määritelmien verkosto.

Termit ja käsitteet. Jos termipankissa ei ole ennestään tiettyä käsitettä, luodaan kutakin käsitettä varten oma käsitesivunsa, johon mm. kaikki käsitteestä käytettävät synonyymiset termit kootaan. Tämä tarkoittaa sitä, että termipankkiin tietoja koostavan tutkijan olisi periaatteessa selvítettävä, viittaako hänen käyttämänsä termi samaan käsitteeseen kuin mitä termipankissa jo olemassa olevalla käsitesivulla. Kyse voi olla hyvinkin eri käsitteestä, jolloin tarvitaan uusi käsitesivu. Toisaalta tutkijan termi saattaa olla synonyyminen jollekin jo tallennetulle termille eli käsitteet ovat identtisiä. Tällöin oma termivaihtoehto lisätään jo aiemmin luodulle käsitesivulle. Ongelmaksi muodostuukin käsitteistöjen vertailu, kuten omasta aineistostamme huomasimme. Pienet käsite-erot voi selvittää lisäämällä käsite-sivulle vaihtoehtoisen määritelmän tai selityksen eroavaisuuksista. Erilaisiin käsitejärjestelmiin kuuluvat käsitteistöt, esimerkiksi joidenkin keskeisten tutkijoiden käsitteistöt täytyy ehkä esittää omina kokonaisuuksinaan omilla

sivuillaan, jos käsitteet ja käsitejärjestelmät eroavat toisistaan huomattavasti. Tällöin termipankista tietoa etsivää helpottaa se, että käsitesivuille on liitetty käsitejärjestelmistä graafisia esityksiä vertailun mahdollistamiseksi.

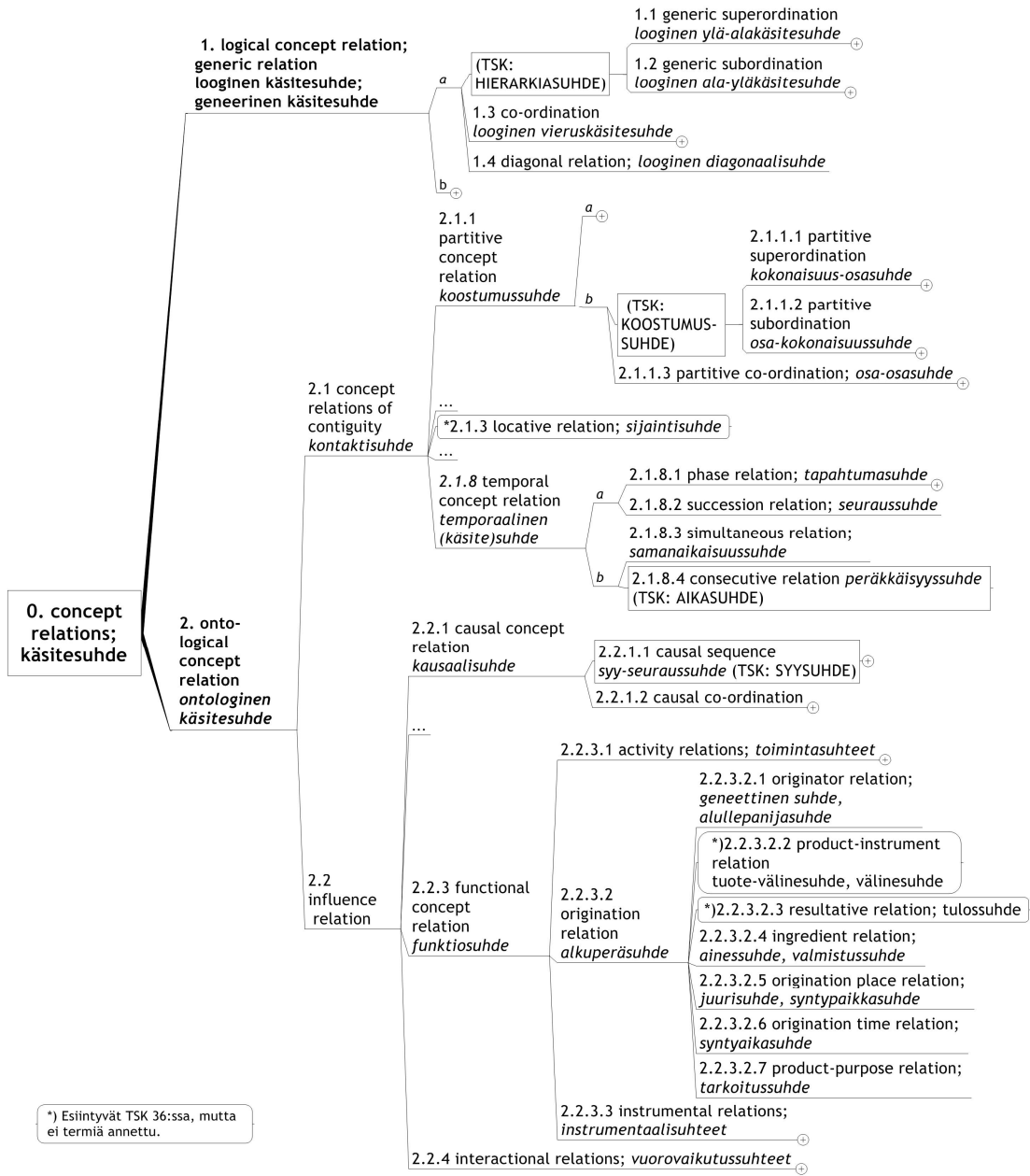
Käyttäjä. Termipankin käyttäjän tarpeisiin vastaaminen on yksi haasteista. Internetissä vapaasti saatavana olevan termipankin käyttäjä voi olla kuka hyvänsä. Voi olla kyse esimerkiksi alan tutkijasta, opiskelijasta tai alasta kiinnostuneesta maallikosta. Joku saattaa etsiä normatiivista tietoa ”oikeasta” termistä tai käsitteen määritelmästä, joku toinen taas etsii erilaisia vaihtoehtoja. Normatiivisen tiedonhakijalle tieteellinen termistö ja käsitteistö eivät ole aina kovinkaan helposti lähestyttäviä, koska usein samaa todellisuutta tutkivilla eri tutkijoilla, eri teorioissa ja eri tieteenaloilla saattavat olla omat käsitejärjestelmänsä, määritelmänsä ja omat terminsä. Jopa yksittäisen tutkijan tuotannossa käsitteistö ja termistö elävät hänen kehittäessään käsitejärjestelmänsä ja termistöään tarkemmaksi ja toimivammaksi. Joillain aloilla myös teoria ja käytäntö käyvät tiiviisti käsi kädessä kuten terminologia-alalla. Käytäntö tarvitsee yhtenäisen käsitteistön ja yksiselitteisen termistön. Myös tiede tarvitsee yhtenäistämistä, mutta toisaalta myös liikkumavaraa kehittyäkseen. Perustuuhan tieteen kehitys olemassa olevan tiedon haastamiseen, uuden tiedon luomiseen ja tiedon uudelleenjäsentämiseen. Tieteen termipankissa ei ole siksi kaikkien alojen kohdalla välttämätöntä määritellä, mikä termivaihtoehtoista on suositeltava, ei-suositeltava tai mikä sallitaan synonyymiksi muuten kuin korkeintaan alalla yhteisesti sovitun peruskäsitteistön osalta. Sen sijaan, että kaikilla aloilla päädyttäisiin termistöjen normittamiseen tai mahdollisimman kattavaan kokoamiseen, olisi tärkeää saada mukaan mahdollisimman monen alan asiantuntijoita tallentamaan termipankkiin edes alansa peruskäsitteistö ja -termistö.

Lähteet

- Arntz, Reiner, Heribert Picht & Felix Mayer (2004). *Einführung in die Terminologearbeit*. 5. verbesserte Auflage. Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York.
- Baldinger, Kurt (1980). *Semantic Theory. Towards Modern Semantics*. Basil Blackwell, Oxford.
- Cruse, David A. (1991). *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Laitinen, Lea (2012). *Omakielisten termien merkitys: rinnakkaiskielisyys*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Tieteen kansallisen termipankin seminaari humanisteille ja yhteiskuntatieteilijöille, Helsinki 9.11.2012. [online]. [siteerattu: 20.8.2013]. Saatavilla: http://tieteentermipankki.fi/mediawiki/images/d/de/TTPLaitinen_9.11.pdf

- Murphy, M. Lynne (2010). *Lexical meaning*. Cambridge University Press, Cambridge; New York .
- Nissilä Niina & Anita Nuopponen. (2011). Polysemy of synonymy - concept analysis of the concept of synonymy. In: *The 18th European Symposium on Language for Special Purposes (LSP) "Special Language and Innovation in Multilingual World"*. 249–261. Perm.
- Nissilä, Niina & Anita Nuopponen (2012). Terminologin näkökulma synonymiaan. Teoksessa: *Kielet liikkeessä, Språk i rörelse, Languages in Motion, Sprachen in Bewegung*. VAKKI publications 1, 219–229. Vaasa.
- Nuopponen, Anita (1994). *Begreppssystem för terminologisk analys*. Acta Wasaensia 38. Vaasan yliopisto.
- Nuopponen, Anita (2005). Concept Relations v2. An update of a concept relation classification. In: *Terminology and Content Development*, 127–138. Eds. Bodil Nistrup Madsen & Hanne Erdman Thomsen. *TKE 2005 7th International Conference on Terminology and Knowledge Engineering*. Association for Terminology and Knowledge Transfer.
- Nuopponen, Anita (2007). Terminological modelling of processes: an experiment. In: *Indeterminacy in Terminology and LSP: Studies in honour of Heribert Picht*, 199–213. Ed. Antia, Bassegy E. Amsterdam: John Benjamins.
- Nuopponen Anita. (2011). Methods of concept analysis - tools for systematic concept analysis (part 3 of 3). *The LSP Journal - Language for special purposes, professional communication, knowledge management and cognition*. Vol 2, 4–15.
- Näsi, Antti (1980). *Ajatuksia käsiteanalyysistä ja sen käytöstä yrityksen taloustieteessä*. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja. Sarja A2: Tutkielmia ja raportteja 11. Tampere.
- Onikki-Rantajääskö, Tiina (2012). *Tieteen termipankki kutsuu talkoisiin*. Tieteessä tapahtuu 5/2012. [online]. [Siteerattu 1.2.2013]. Saatavilla: <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/6853>
- Pitkänen, Kaarina (2008). Suomi kasvitieteen kieleksi. Helsingin yliopisto.
- TTP = *Tieteen termipankki* (2013). [online]. [Siteerattu 1.2.2013]. Saatavilla: <http://www.tieteentermipankki.fi>
- TSK 36 = *Terminologian sanasto* (2006). Sanastokeskus TSK ja Nordterm. Helsinki. [online]. [Siteerattu 1.2.2013] Saatavilla: <http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/TerminologianSanasto.pdf>

Liite 1. Käsitesuhteiden luokittelu (Nuopponen 2005, 2007)

*) Esiintyvät TSK 36:ssa, mutta ei termiä annettu.